

Aan:
de voorzitter en leden van
Provinciale Staten van Drenthe

Assen, 9 maart 2017
Ons kenmerk 10/2.3/2017000763
Behandeld door de heren E.B.A. Hageman (0592) 36 52 04 en L.C.M. Evers
(0592) 36 55 59
Onderwerp: WMD

Geachte voorzitter/leden,

Sinds de zomer van 2016 hebben wij u meerdere malen gesproken over de WMD. Tijdens het overleg hierover op 15 februari jl. met woordvoerders uit uw Staten, hebben wij, bij monde van gedeputeerde Bijl, aangegeven dat wij verwachtten u op 5 april 2017 opnieuw te spreken over de WMD. Om u in staat te stellen het gesprek goed voor te bereiden, stellen wij u hierbij een informatiepakket beschikbaar over de periode 2012 – heden.

Zoals op woensdag 8 maart jl. met woordvoerders uit uw Staten is gedeeld, zal dit informatiepakket de komende weken worden aangevuld. Dit heeft te maken met de benodigde juridische toets in het kader van de Wob om te bepalen of (delen van) documenten onder geheimhouding moeten worden verstrekt. Dit neemt, gezien de omvang van het totale pakket en de zorgvuldigheid die wij daarbij in acht dienen te nemen, enige tijd in beslag.

Naast het informatiepakket dat wij u aanbieden, hebben wij u toegezegd op hoofdlijnen een schets te geven van de volgens ons relevante ontwikkelingen in de afgelopen jaren. Deze schets volgt hierna, met daarin vooral de nadruk op de governance en de waterprojecten in Indonesië. En dat alles in het licht van onze rol als houder van 50% van de aandelen in deze structuurvennootschap, samen met elf Drentse gemeenten, die de andere 50% van de aandelen bezitten.

Kenmerk van een structuurvennootschap is dat de aandeelhouders meer op afstand staan van de ondernemingsbestuurder dan bij een 'normale' vennootschap. De aandeelhouders dragen in een structuurvennootschap namelijk belangrijke bevoegdheden en controlerende taken over aan de door hen benoemde Raad van Commissarissen (RvC). De aandeelhouders controleren op hun beurt de RvC.

De ontwikkeling van het bedrijf WMD en de aanpassingen van de governance

De governance is een permanent onderwerp van gesprek tussen aandeelhouders, RvC en directeur. Voordat de discussie rond de waardering van de deelnemingen in Indonesië voor ons als aandeelhouder duidelijk werd, was bij de WMD in 2014 een discussie gestart over een herziening van de governance-structuur van de WMD-groep. Deze aanpassing was actueel geworden als gevolg van wijzigingen in wetgeving (Drinkwaterwet) en de herziening van de Code Tabaksblad.

Op 21 november in datzelfde jaar besloot de RvC een commissie te vragen onderzoek te doen naar de toekomstige positie van de WMD. Aanleiding hiervoor was het feit dat in de jaren daarvoor met enige regelmaat de vraag aan de orde kwam of de schaal van de WMD op de langere termijn nog wel houdbaar was en of een vorm van opschalen niet gewenst zou zijn. In het licht van de naderende pensionering van de toenmalige directeur is besloten deze vraag te laten onderzoeken door de Commissie De Boer.

Het rapport van deze commissie is aan de hand van een notitie besproken met de aandeelhouders in de aandeelhoudersvergadering van september 2015. In de vergadering van november 2015 is nogmaals gesproken over dit rapport en de opvolging van de adviezen.

In het adviesrapport van de Commissie De Boer 'Helder water, helder bestuur' worden over een breed spectrum van onderwerpen aanbevelingen gedaan. Primair gaat het rapport in op de vraag in hoeverre de WMD als zelfstandige onderneming kan doorgaan, maar daarnaast doet de commissie ook aanbevelingen over de governance van de WMD, de interne organisatie en de informatievoorziening aan de aandeelhouders. Verderop in deze brief geven wij een overzicht van de aanbevelingen en de wijze waarop hiermee is omgegaan.

Jaarrekening 2014

Voor ons als aandeelhouder zijn de vragen en daarmee de discussie over de Indonesische activiteiten op de agenda gekomen, toen in juni 2015 bij het aanbieden van de Jaarrekening 2014 aan de aandeelhouders geen goedkeurende accountantsverklaring beschikbaar bleek te zijn.

Na het aantreden van een nieuwe eindverantwoordelijke partner bij de accountant, ontstond een verschil van inzicht met de directeur van de WMD over waardering en verwerking van diverse posten in de jaarrekening. Als gevolg daarvan hebben de aandeelhouders de concept-Jaarrekening 2014 in de aandeelhoudersvergadering van juni 2015 niet definitief vast kunnen stellen.

In de aandeelhoudersvergadering van september 2015 hebben de aandeelhouders de Indonesische activiteiten actief geagendeerd. Dit was mede naar aanleiding van de hoofdlijnen van de aanbevelingen van de Commissie De Boer die inmiddels beschikbaar waren, maar ook het nog niet definitief vast kunnen stellen van de jaarrekening wegens het uitblijven van de noodzakelijke accountantsverklaring speelde hierin mee.

De RvC trok in september 2015 de Jaarrekening 2014 terug vanwege aanvullende eisen die gesteld werden door de accountant. Deze eisen werden gesteld op basis van de door hem gedurende de zomer van 2015 uitgevoerde reviews. Hierbij ging het voornamelijk om een verschil van inzicht tussen de directeur-bestuurder en de accountant over verslaggevingsvraagstukken en de omvang van de voorzieningen die volgens de accountant getroffen moesten worden voor de activiteiten in Indonesië.

Omdat wij onvoldoende inzicht hadden in de precieze redenen van de ontstane discussie tussen de directeur-bestuurder en de accountant, hebben wij als aandeelhouders in november 2015 de RvC en de directeur-bestuurder opnieuw gevraagd naar de stand van zaken van de Indonesische activiteiten.

Naar aanleiding van de lopende discussie met de accountant, heeft de RvC op 20 november 2015 professor De Waard de opdracht verleend om de RvC te adviseren over mogelijke oplossingsrichtingen die op korte termijn konden leiden tot een afronding van (de controle van) de Jaarrekening 2014.

In de extra besloten aandeelhoudersvergadering van december 2015 kregen wij een toelichting over de ontstane discussie. Deze zou gaan om het consolideren van deelnemingen, het nemen van verliezen en de uitwerking en uitvoering van de aanbevelingen van de Commissie De Boer. Op basis van de stand van zaken werd door de RvC voorgesteld een gedelegeerd commissaris tijdelijk als bestuurder de opdracht te geven de Jaarrekening 2014 af te ronden.

Deze gedelegeerd commissaris is met ondersteuning van een financieel deskundige aan de slag gegaan. Daarnaast is per 1 april 2016 een directeur ad interim benoemd. Bij de uitvoering van hun werkzaamheden is gebleken dat belangrijke informatie niet of onvoldoende met de accountant was gedeeld. Dat heeft ertoe geleid dat de directeur op 9 juni 2016 bij de Kamer van Koophandel de mededeling heeft gedeponereerd dat de Jaarrekening 2013 ernstig tekort schoot. De belangrijke informatie betrof de Final Evaluation van Buitenlandse Zaken inzake de pilotprojecten in Indonesië. Dit is in de aandeelhoudersvergadering van juni 2016 besproken. Hierover volgt verderop in deze brief meer.

De projecten in Indonesië

De projecten in Indonesië dateren uit 2004 en zijn gebaseerd op een Plan van aanpak drinkwatervoorziening Oost-Indonesië. Het Rijk heeft voor deze projecten circa € 10 miljoen beschikbaar gesteld. Op verzoek van de toenmalige directeur van de WMD is voor het beheer van deze rijksmiddelen op 10 mei 2005 een stichting opgericht. Dit was de Stichting Waterprojecten Oost-Indonesië (verder SWOI). Door het beheer van de verkregen subsidies van het Rijk bij een afzonderlijke stichting te beleggen, hoefden deze middelen naar de inzichten van dat moment niet op de balans van de WMD vermeld te worden.

De SWOI had als doel:

“het zorgen voor en beheren van de financiering van waterprojecten in Oost-Indonesië waaronder het verwerven en beheren van deze gelden”.

Daarbij ging het om in totaal de circa € 10 miljoen die door het Rijk ter beschikking werd gesteld.

Bijna iedereen die in het bestuur van de SWOI zat, deed dat op persoonlijke titel. Er was één uitzondering: de directeur van de WMD was vanuit die functie ook secretaris van de stichting. De aandeelhouders hadden geen rol in de stichting.

In 2007 volgde een oproep van minister Van Ardenne (ontwikkelingssamenwerking) aan waterbedrijven tot het vergroten van activiteiten in ontwikkelingslanden, bij voorkeur via public-private partnership (PPP). Het werken in een PPP was vooral gericht op het op een zakelijke basis werken, in de vorm van investeringen en met een revoluerend karakter.

In aanvulling hierop werd in 2009 de motie-Koppejan in de Tweede Kamer aangenomen. Hierin werden waterleidingbedrijven opgeroepen maximaal 1% van hun drinkwateromzet beschikbaar te stellen voor waterprojecten in ontwikkelingslanden.

In het licht van deze tijdgeest en besluiten, verstrekke de SWOI de rijksgelden aan Tirta Drenthe BV, een dochter van de WMD. Dit gebeurde in de vorm van leningen voor vijf projecten. Naast deze vijf projecten zette de WMD meerdere deelnemingen in Oost-Indonesië op. En vanuit haar eigen middelen stelde de WMD leningen, capaciteit, kennis en kunde ter beschikking. Geheel in lijn met de oproep van de minister in 2007 werd dit alles niet in de vorm van giften of subsidies gegeven, maar op een zakelijke basis via leningen en deelnemingen ter beschikking gesteld.

Bij het in de periode 2004-2007 opstarten van de pilotprojecten en het beschikbaar stellen van de bijdragen vanuit het Rijk, waren reeds afspraken gemaakt over het op enig moment uitvoeren van evaluaties. In 2009 is dat een Midterm Review geweest en zoals in juni 2016 bleek, is in 2013 een zeer kritisch evaluatierapport van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, de zogenoemde Final Evaluation opgesteld.

Op basis van deze evaluatie werd door minister Ploumen in maart 2013 voorgesteld de samenwerking met de Indonesische bedrijven te herzien. Daarbij werd ervan uitgegaan dat het bij de PPP's expliciet ging om pilotprojecten, bedoeld om ervaring op te doen met de gekozen benadering. Nu bleek uit deze evaluatie dat de pilots niet geslaagd waren. Hierdoor kwamen ook de verstrekte leningen van de SWOI aan Tirta Drenthe BV en de participatie van de WMD in de diverse ondernemingen in Indonesië in een nieuw perspectief te staan.

Bij de controle van de Jaarrekening 2014 stelde de nieuwe accountant zich op het standpunt dat de SWOI geconsolideerd diende te worden binnen de WMD holding. Omdat er naar het inzicht van de accountant sprake was een grote mate van financiële en personele verwevenheid tussen de vennootschappen van de WMD en de stichting, drong hij aan op het samenvoegen van de jaarrekeningen. Uiteindelijk heeft consolidatie van de SWOI plaatsgevonden in de definitieve Jaarrekening 2014 van de WMD, zoals die in de aandeelhoudersvergadering van februari 2017 is goedgekeurd. Eind 2016 is de SWOI opgeheven en geliquideerd.

Tot het bestuur van de SWOI behoorde ook de directeur-bestuurder van de WMD. In die hoedanigheid is deze ook op de hoogte gebracht van de evaluatie van de Indonesische projecten door het Ministerie van Buitenlandse Zaken en heeft hij ook een afschrift ontvangen van de brief van 28 maart 2013 met de opvattingen van minister Ploumen daarover. Vanuit het bestuur van de SWOI is er, gezien de dubbelrol van de secretaris en de directeur van de WMD, op gestuurd dat ook de WMD en de directeur in het bijzonder haar verantwoordelijkheid zou nemen ten aanzien van haar positie in de Indonesische waterprojecten en daarover de RvC te informeren.

Feitenonderzoek EY

In juni 2016 is door verschillende aandeelhouders aangedrongen op een diepgravend onderzoek. Dit heeft in eerste instantie geresulteerd in het zogenoemde feitenonderzoek door EY.

Dit onderzoek spitst zich toe op het scherp krijgen van de momenten waarop de informatie-uitwisseling tussen de diverse betrokkenen heeft plaatsgevonden betreffende de in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken vervaardigde Final Evaluation-rapport uit 2013. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat binnen de WMD-organisatie het rapport wel bekend was, in elk geval bij de directeur-bestuurder.

Professor De Waard

De RvC heeft professor De Waard gevraagd een onderzoek te doen naar:

- A. het proces van de controle van de Jaarrekening WMD 2014 van het moment van vaststelling van het controleprotocol (zoals destijds besproken in een vergadering van het Auditcomité (AC) tot en met het verslag van de accountant en de vaststelling van de jaarrekening door de AvA;
- B. de verschillen van inzicht inzake de inhoud van het jaarverslag en de jaarrekening tussen verantwoordelijke vertegenwoordigers van WMD en PwC;
- C. de verschillen van inzicht inzake transparantie en beschikbaarheid van informatie ten behoeve van de controlewerkzaamheden, in het bijzonder in verband met de 'Indonesische dossiers';
- D. de relationele aspecten gekoppeld aan het uitvoeren van genoemde werkzaamheden;
- E. de rol van de RvC (in het bijzonder van het AC en van de voorzitter van de RvC) in het kader van de goedkeuring van de jaarrekening door de RvC en de voorbereiding van de vaststelling door de AvA, mede in relatie tot de ontstane verschillen van inzicht en de vertrouwensbreuk tussen vertegenwoordigers van de WMD en de controlerend accountant.

In de aandeelhoudersvergaderingen van augustus 2016 en februari 2017 heeft professor De Waard zijn bevindingen toegelicht. Zijn belangrijkste bevindingen zijn weergegeven in zijn presentatie en betreffen onder andere:

- de discussie over de jaarrekening is begonnen door de verstoorde relatie tussen de nieuwe accountant en de directeur;
- de accountant stelde terechte vragen en het stopzetten van zijn werkzaamheden was een logische stap na intimidatie;
- de directeur-bestuurder was argwanend jegens de accountant. Hij was beperkend en sturend in de informatievoorziening richting accountant, RvC en aandeelhouders. Tevens was er sprake van beperkte tegenspraak uit de organisatie;

- de RvC was als gevolg van veranderende samenstelling beperkt in kennis en ervaring. De Indonesië-dossiers kwamen slechts één keer per jaar op de agenda en er was door de complexe structuur onduidelijkheid over de deelnemingen;
- de aandeelhoudersvergadering wordt ook gekenmerkt door veranderende samenstelling en is niet tijdig geïnformeerd.

Zijn afsluitende bevindingen zijn dat de governance-structuur qua opzet op orde is, maar dat de naleving verbetering behoeft.

Wat zijn de gevolgen van de afboekingen?

In de Jaarrekening 2014 wordt met het corrigeren van de balans van 2013 een voorziening getroffen voor de nog af te boeken leningen aan de Indonesische waterprojecten. Deze voorziening van in totaal € 10,7 miljoen is als volgt samengesteld:

- voorziening Indonesische deelnemingen € 12,1 miljoen (nadelig)
- voorziening vorderingen op Indonesische partners en lokale overheden € 2,7 miljoen (nadelig)
- voorziening garantie Rabolening ten behoeve van SWOI € 4,7 miljoen (nadelig)
- voorziening diverse kleine posten € 0,9 miljoen (nadelig)
- vrijval schulden aan SWOI € 8,6 miljoen (voordelig)
- herclassificatie multimediegebouw Wildlands (van materieel naar financieel vaste activa) € 1,1 miljoen (voordelig)

Deze voorziening wordt geheel gedekt uit het eigen vermogen van de WMD. Daardoor wordt de ontwikkeling van de solvabiliteit van de WMD naar een gewenste norm van 30% vertraagd. Volgens de directeur zal deze norm in 2020 worden gehaald.

Dit alles heeft geen gevolgen voor de drinkwatertarieven. De bepaling van de drinkwatertarieven vindt op basis van wetgeving plaats volgens vastgestelde normen. Hierdoor kunnen de effecten van de niet-drinkwateractiviteiten de watertarieven niet beïnvloeden. Wel heeft een en ander gevolgen voor het investeringsprogramma van de WMD. De realisatie van dit programma wordt op onderdelen getemporeerd, omdat de inzet van middelen voor investeringen wordt gerelateerd aan de operationele cashflow van het bedrijf. Voor de vervanging van de astbestcementleidingen betekent dit dat dit niet in tien jaar maar in elf jaar uitgevoerd wordt. Uw Staten hebben hierover informatie ontvangen bij onze brief van 13 oktober 2016.

Nader onderzoek in opdracht van de Raad van Commissarissen

In de bijlagen bij deze brief treft u de op 28 februari 2017 ontvangen brief van de RvC aan. In deze brief schetst de RvC de achtergrond, het ontstaan en het verloop in de tijd van de geschetste problematiek. Hij trekt daarin tevens een aantal conclusies. Op basis van deze conclusies en de besprekingen in de laatste aandeelhoudersvergadering van februari 2017, heeft de RvC een vervolgoopdracht aan Trip Advocaten verstrekt. Het gaat daarbij om een onderzoek naar het al dan niet binnen mandaat handelen. Wij beschikken nu nog niet over de uitkomsten van dit onderzoek, maar zullen deze na afronding van het onderzoek met u delen.

Wij onderschrijven in hoofdlijnen de conclusies van de RvC, zoals hij die verwoordt in zijn brief d.d. 28 februari 2017. Wij kunnen ons vinden in de door de RvC gegeven vervolgo opdracht en zien de uitkomsten en de conclusies van de RvC op die bevindingen met belangstelling tegemoet.

Wat is er al gebeurd en wat is er nog te doen?

Inmiddels zijn de aanbevelingen van de Commissie De Boer, aangescherpt door de bevindingen van professor De Waard, allemaal opgevolgd. Het bedrijf is bij besluit van de aandeelhouders d.d. 13 oktober 2016 gesplitst. Het bedrijf bestaat nu uit een holding NV Waterbedrijf Drenthe, waarbij WMD Drinkwater BV als dochterbedrijf het drinkwaterbedrijf met de wettelijke taken is en waarbij de andere dochterbedrijven de niet-wettelijke activiteiten uitvoeren. De Indonesische activiteiten zijn ondergebracht in het dochterbedrijf WMD Participaties BV. Het bedrijf heeft nu een transparante structuur.

De Ander Water-activiteiten zijn allemaal doorgelicht en in afzonderlijke rechtspersonen ondergebracht. Er zijn nieuwe statuten en nieuwe reglementen op komst, er is een interim-directeur en er komt binnenkort een nieuwe directeur. Tot slot zal komende zomer ook een nieuwe RvC op basis van aangescherpte profielschetsen worden benoemd. Bij met name de RvC wordt minder ingezet op vertegenwoordiging vanuit de Drentse regio, maar meer op de verwachte vakmatige en inhoudelijke kwaliteiten van de te benoemen commissarissen.

In het bedrijf zijn meer expliciete 'countervailing powers' en 'checks and balances' ingevoerd, door bijvoorbeeld de directie te voorzien van een secretaris die ook de rol van 'compliance officer' (een functionaris die toeziet op naleving van de governance) zal oppakken.

Met de afronding van de splitsing geldt in elk geval dat WMD Drinkwater BV een gezond bedrijf is, waarbij de problematiek rond de Indonesische activiteiten niet meer doorwerkt in de financiële situatie van het drinkwaterbedrijf. Op basis van uitspraken van de directeur in de aandeelhoudersvergadering van februari 2017, lijkt er op die manier geen belemmering meer te zijn voor het verkrijgen van een goedkeurende verklaring voor de Jaarrekening 2016 van het drinkwaterbedrijf. Dat maakt afspraken met financiers voor de kernactiviteiten en de toezichthouder Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) op het drinkwaterbedrijf een heel stuk eenvoudiger.

Voor de holding geldt dat het verkrijgen van een goedkeurende verklaring mede afhankelijk is van het tempo waarin de Indonesische activiteiten kunnen worden afgestoten.

Momenteel zijn nog de volgende vervolgacties aan de orde:

- uitwerken nieuwe reglementen als uitwerking van de nieuwe statuten, met als onderdeel daarvan een beoordelingsprotocol voor Ander Water-activiteiten;
- benoeming van een nieuwe directeur en RvC conform de nieuwe profielschetsen, dus afscheid nemen van het principe van recrutering vanuit aandeelhouders;
- definitief afstoten van Indonesische bedrijven en van Nederlandse Ander Water-activiteiten die niet passen binnen de WMD als onderneming;
- beraden op een nieuwe aandelenverhouding en toekenning van stemrecht in de AvA;

- een onderzoek naar het binnen of buiten mandaat acteren van de voormalige directeur-bestuurder van de WMD.

Wij constateren dat inmiddels voortvarend werk is gemaakt van de implementatie van de aanbevelingen van de Commissie De Boer en professor De Waard. De 'lessons learned' worden meteen in praktijk gebracht en dat geeft vertrouwen.

In dat kader zullen wij ons als aandeelhouder de komende periode richten op de volgende zaken:

- het afronden van de aanpassingen van de governance-structuur, zoals geïnitieerd door het rapport van de Commissie De Boer en aangescherpt door de bevindingen van professor De Waard;
- het vaststellen van de Jaarrekeningen 2015 en 2016, waarbij wij er vooralsnog van uitgaan dat de Jaarrekening 2016 van de Drinkwater BV met een goedkeurende accountantsverklaring door ons vastgesteld kan worden;
- we zien erop toe dat het investeringsprogramma wordt uitgevoerd en dat daarmee binnen elf jaar de asbestcementleidingen worden vervangen;
- dat de watertarieven van de WMD tot de laagste van Nederland blijven behoren;
- dat de WMD in de landelijke onderlinge benchmark tot de beste waterbedrijven blijft behoren;
- dat het door de RvC nader aangekondigde onderzoek op zorgvuldige wijze wordt uitgevoerd en dat daar op gepaste wijze een eventueel vervolg aan wordt gegeven.

Gedeputeerde Bijl zal in de selectiecommissies voor de selectie van de nieuwe directeur en leden van de RvC plaatsnemen.

Wij zullen u als Staten over de uitkomsten van het aanvullende onderzoek informeren. Verder zullen wij u bij het gereedkomen van de Jaarrekeningen 2015 en 2016 conform het Protocol Verbonden Partijen informeren.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlagen

1. Brief RvC van 28 februari 2017
2. Rapport Commissie De Boer 'Helder water, helder bestuur'
3. Midterm Review 2009
4. Final Evaluation van Buitenlandse Zaken
5. Brief van minister Ploumen
6. Rapportage professor De Waard (twee presentaties)
7. Jaarrekening 2014, versie voorjaar 2015
8. Nagekomen stukken AvA 20 van november 2015
9. Brief WMD inzake uitstellen AvA van 20 november 2015
10. Notitie gezamenlijke aandeelhouders met vragen t.b.v. AvA van 7 december 2015
11. Jaarrekening 2014, versie januari 2016
12. Brief WMD inzake deponeren mededeling bij KvK betreffende Jaarrekening 2013
13. Brief WMD inzake toezeggingen AvA van 20 juni 2016
14. Notitie drinkwatertarieven
15. Notitie governance juli 2016
16. Samenvatting AvA WMD van 29 augustus 2016
17. Jaarverslag en accountantsverklaring 2014
18. Reisverslag SWOI 2012

